

Nr 21.

Ankom till Riksdagens kansli den 1 mars 1912 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om åvägbringande af utredning och förslag i fråga om ägande- och dispositionsrätten till såväl allmän väg som förutvarande sådan väg.

Uti en inom Första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 50, har grefve *J. W. Spens* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, efter verkställd utredning, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i syfte dels att vinna trygghet från det allmännas sida i dispositionsrätten till allmän väg, och dels att ordna äganderättsförhållandena till allmän väg, som nedlagts.

Till stöd härför har motionären anført följande:

»I senare tider har en sträfvan gjort sig gällande att få en säker Motionen.
kännedom om alla rättsförhållanden rörande fast egendom och framförallt angående äganderätten till densamma. Angående ägande- och dispositionsrätten till allmän väg råder dock för närvarande mycken osäkerhet, hvilket föranleder många olägenheter.

I fråga om äganderätten till allmän väg har justitierådet, f. d. professorn i rättshistoria och civilrätt vid Uppsala universitetet *K. J. V. Sjögren* vid afgörandet af ett mål i högsta domstolen den 21 januari 1910 lämnat följande redogörelse (se *Holms juridiska arkiv, Afd. I, år 1910, sid. 9*):

»Enligt äldre svensk rätt skulle den mark, som behöfdes till allmän väg, i regel tagas af oskifto, d. v. s. af bys oskiftade ägor (7 kap. byggningsbalken i landslagen) eller af socken-, härads- eller landsallmänning. (Jfr. 29 kap. samma balk). Vägens anläggning medförde vid sådant förhållande icke någon förändring i äganderätten till den mark, som togs i

Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 9 saml. 18 häft.

anspråk. Vid utarbetande af 1734 års lag utgick man likaledes från den förutsättning, att mark till allmän väg såvidt möjligt borde tagas af oskifto. I 1692 års förslag till byggningabalk 30 kap. 1 § heter det: 'Hvar landshöfding skall i sitt län låta landtmätare lägga landsväg, där så tarivas, hvar till sin ort så rätt och jämn som ske kan, och där till *af oskifto* taga hvad ägor, som möta och föreligga kunna. Ligger i vägen höga backar, berg eller vatten, som antingen intet eller med för stort besvär brytas, fyllas och med bro byggas kan, tages då till vägen på sidan hvad jord och ägor, som näst ligger, och där emot hafve ingen makt att neka; och njute den, som något märkligt mister af sina ägor, särdeles uti åker och äng, vedergällning af nästa ägor, eller ock af häradsboer samtliga sin del och fyllnad'. Här stadgas sålunda uttryckligen, att mark till väg skall tagas af oskifto. Undantagsvis kunde det dock blifva nödvändigt, att skiftad mark (särdeles åker eller äng) togs i anspråk. Det är hufvudsakligen för detta fall man tänkt sig, att för marken skulle lämnas ersättning, hvilken borde utgå af nästa ägor eller af samtliga häradsboer. I de närmast följande förslagen (1694, 1713, 1723) återfinnas samma bestämmelser. Först i 1728 års förslag finner man stadgadt, att ersättning för åker eller äng, men ej för andra ägor, skulle utgå af kronan, ett stadgande, som sedan ingick i lagen.

Vid granskningen af 1692 års förslag hade anmärkts, att vederlaget borde utgå under form af nedsättning af hemmanets ränta (förarbetena I s. 468, VII s. 299), men huruvida denna form af ersättning åsyftats vid införandet i 1728 års förslag af bestämmelsen om kronans ersättnings-skyldighet, är obekant. I allt fall torde en ersättning in natura, som stadgandet närmast synes innebära, endast sällan kunnat åvägabringas. Själfva förutsättningen, att åker eller äng måste afstås, har för öfrigt i äldre tid säkerligen endast i undantagsfall förelegat; oskiftad mark var i regel att tillgå.

Det i samtliga förslag före 1728 förekommande stadgandet, att mark till allmän landsväg skall tagas af oskifto, upptogs visserligen icke i 25 kap. byggningabalken af 1734 års lag, men detta är tydligen beroende endast af den sammandragna form, som lagverket slutligen erhöll. Måhända ansågs grundsatsen tillräckligt tydligt uttalad i 4 kap. 1 § byggningabalken, som torde böra tolkas i öfverensstämmelse med motsvarande stadgande i 7 kap. af landslagens byggningabalk. Jfr ock resolutionen på prästerskapets besvär den 9 dec. 1766. Det finnes ingen anledning att antaga, att genom själfva väganläggningen äganderätten till marken ansetts i allmänhet undergå någon ändring. I detta afseende står säkerligen 1734 års lag på samma ståndpunkt som landslagen. Frågan om

äganderätten till de allmänna vägarna är alltså att besvara i enlighet härmed. Svaret blir hvarken mer eller mindre obestämdt än besvarandet af samma fråga rörande olika slag af allmänningar och andra oskiftade ägor, hvaraf mark till vägarna i regel tagits. Att, där undantagsvis skiftad mark ('åker eller äng') måste tagas till väg, den sålunda i anspråk tagna marken i rättsligt hänseende delade vägens karaktär i öfrigt, torde icke böra betviflas. I detta fall, men också endast i detta, är man berättigad att antaga en ändring i äganderätten. Särskilda omständigheter hafva emellertid föranlett, att full klarhet icke varit rådande i fråga om ett dylikt markförvärf rättsliga natur.

Allt sedan medeltiden synes — särskildt hvad allmänna landsvägar angår — häradet i regel hafva utgjort väghållningsdistrikt, men väghållningsbesväret har endast i ringa mån hvilat på häradet såsom sådant, utan hufvudsakligen på de särskilda fastigheterna. Denna ståndpunkt intager ock 1734 års lag. Lagen föreskrifver i 25 kap. 8 § byggningsbalken, att alla de, som å landet hemman äga eller bruka, skola vägar röja samt att enhvar skall sitt skifte få efter den del han i by äger. Häradet har väl i regel fortfarande varit väghållningsdistrikt, men till följd af det sätt hvarpå väghållningsbesvärets utgörande varit bestämdt, har häradet icke framträdt såsom bärare af rättigheter och skyldigheter i nu förevarande afseende. Härigenom har, där markförvärf kommit i fråga för anläggning af väg, förvärfvets likställighet med andra laga fång fördunklats, och lagfart, där eljest sådan på grund af härom för hvarje tid gällande föreskrifter bort ske, kunnat anses öfverflödig. Det har icke varit tydligt, för hvem lagfart skulle sökas; de väghållningsskyldige inom ett visst distrikt hafva icke enligt den allmänna uppfattningen utgjort en sådan sammanslutning, att markförvärfvet ansetts såsom ett *deras* förvärf. Då ersättning för mistad åker eller äng enligt lagens stadgande skulle lämnas af *kronan*, bidrog äfven detta därtill, att markens tagande i anspråk icke syntes förutsätta ett förvärf från de *väghållningsskyldiges* sida.

Härutinnan har en väsentlig ändring skett genom lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891. Det kan icke råda något tvifvel därom, att den 'gemensamhet för sig', hvarom talas i 5 § af nämnda lag, utgör ett s. k. särskildt bildadt rättssubjekt. Vid sådant förhållande och då stadgandet om skyldighet för kronan att utgifva ersättning upphäfts, måste de väghållningsskyldige med hänsyn till villkoren för förvärfvande af mark till väg vara underkastade hvad i allmän lag och gällande expropriationsförfattning föreskrifves om förvärf af fast egendom. Att i 1891 års lag bestämmelser härutinnan icke lämnats, kan förklaras däraf, att lagen, som öfver hufvud ytterst knapphändig

behandlar frågan om anläggning af ny väg, utgått därifrån, att en reglering af sättet för markförvärf för sådant ändamål fölle utanför lagens uppgift. Hvad sålunda gäller om markförvärf för allmän vägs anläggning måste enligt sakens natur äfven äga tillämpning å förändring af enskild väg till allmän. Tydligt är att gällande expropriationsförfattning icke förutsätter annat än förvärf af äganderätt till den mark, som för allmän väg exproprieras. För frivillig öfverenskommelse torde, då särskilda bestämmelser härom saknas, icke heller finnas annan form än öfverlåtelse af äganderätt.»

Af denna redogörelse framgår, att, enligt justitierådet Sjögrens åsikt, marken till de äldre allmänna vägarna äges af de olika skifteslagen vid vägarna — äfven i det fall att undantagsvis skiftad mark tagits i anspråk mot ersättning. Den på sistnämnda sätt förvärfvade marken bör nämligen i rättsligt hänseende dela vägens karaktär i öfrigt, säger justitierådet Sjögren. Dock medgifver han, att full klarhet icke varit rådande i fråga om ett markförvärfs rättsliga natur. Markförvärfvets likställighet med andra laga fång har fördunklats, och lagfart har kunnat anses öfverflödig. Det har icke varit tydligt, för hvem lagfart skulle sökas. Först genom väglagen den 23 oktober 1891 har, enligt justitierådet Sjögrens mening, ett särskildt bildadt rättssubjekt, nämligen väghållningsdistriktet, uppkommit, för hvilket lagfart kunde begäras. Efter väglagens utfärdande måste, anser justitierådet Sjögren, de väghållningsskyldige med hänsyn till villkoren för förvärfvande af mark till allmän väg vara underkastade, hvad i allmän lag och gällande expropriationsförfattning föreskrifves om förvärf af fast egendom.

Af denna justitierådet Sjögrens framställning, som ju hufvudsakligen afser de äldre allmänna vägarna, skulle det kunna synas, som om frågan angående ägande- och dispositionsrätten till de allmänna vägarna icke vore så invecklad som den i verkligheten är. Frånsedt den omständigheten, att, åtminstone i flera delar af landet, allmänt råder den föreställningen, att kronan eller väghållningsdistriktet har äganderätt till de allmänna vägarne, så har, till följd af senare tiders ändrade samfärdselsbehof och framför allt de talrika järnvägsanläggningarna, de allmänna vägarna under de sista femtio åren undergått mycket stora förändringar under förhållanden, som nog äfven inverkat på vägarnas rättsliga ställning.

På orter, dit man förut ej haft anledning att allmänt färdas, hafva numera uppstått järnvägsstationer och större samhällen. Följden har blifvit, att en mängd nya allmänna vägar blifvit anlagda, under det att andra vägar, af hvilka en del måhända tillkommit rätt nyligen, till följd af sam-

färdselns nya riktning upphört att underhållas såsom allmänna och utslutits ur vägdelningarna.

Då numera, åtminstone i mellersta och södra delarna af landet, marken i allmänhet undergått skifte samt vägarna nu för tiden anläggas så raka och backfria som möjligt, har marken till de sålunda anlagda nya allmänna vägarna i regel tagits uteslutande af skiftad mark. Antingen har ersättning lämnats för marken, eller ock har den afståtts utan ersättning. Endast i undantagsfall hafva ordentliga köpeaftal om marken upprättats. Lagfart å sådan mark har ytterst sällan och endast på sista tiden förekommit. Då marken lämnats utan ersättning, har väl i allmänhet en upplåtelsehandling upprättats, men densamma torde vanligen innehålla endast en »upplåtelse» eller ett »tillsläppande» af marken till allmänt begagnande och ej en öfverlåtelse med äganderätt. Upplåtaren lär i sådant fall fortfarande vara att anse såsom ägare af marken till vägen. Äfven om marken upplåtits mot ersättning, utan att köpeaftal kommit till stånd, torde förhållandet vara detsamma och äganderätten sålunda bibehållas af upplåtaren. Har köpeaftal skett, kunde i allt fall marken ej lagfaras förr än från och med år 1895, då nya väglagen trädde i kraft och väghållningsdistriktet blef ett rättssubjekt, som kunde söka och erhålla lagfart. Att märka är, att enligt 55 § väglagen vägstyrelsen ej kan vidtaga sådan åtgärd utan vägstämmobeslut. Lagfart torde ock, såsom förut angifvits, nästan aldrig förekomma å vägmark. Utan lagfart blifver emellertid enligt nu gällande lagstiftning äganderätten och jämväl dispositionsrätten till allmän väg ofta illusorisk. Ett slående exempel härpå lämnar Kungl. Maj:ts ofvannämnda i högsta domstolen den 21 januari 1910 gifna dom, hvarvid justitierådet Sjögren gjorde ofvan intagna uttalande om de allmänna vägarnas rättsliga ställning. Denna dom är mycket märklig och har i sin mån bidragit att göra frågan om ägande- och dispositionsrätten till allmänna vägar aktuell. Jag skall därför i största korthet här referera samma dom.

Sedan Konungens befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län år 1895 förordnat, att en å ett hemman befintlig enskild väg skulle såsom allmän väg ingå i vägdelning inom Västra Hisings härads väghållningsdistrikt, hade de väghållningsskyldige i distriktet beslutat inlösa nämnda väg, för hvilken utsedde gode män bestämde ersättningen till 10,700 kronor. Emellertid blef hemmanet, från hvilket vägen inlösts, försåldt år 1901 å exekutiv auktion, och nye ägaren erhöi den 16 februari 1903 lagfart å fastigheten. Samma dag blef af de väghållningsskyldige först den 19 januari 1903 sökt lagfart å den inlösta vägsträckan förklarad hvilande, enär vägområdet icke blifvit i behörig ordning såsom afsöndring

fastställdt. År 1904 instämde den nye ägaren af hemmanet de väghållningsskyldige till häradsrätten i orten med yrkande: att som den till grund för de väghållningsskyldiges ansökning om lagfart åberopade handling icke vore en i laga ordning upprättad fångeshandling samt vägområdet icke vid den exekutiva försäljningen undantagits, och köparen af hemmanet ej heller ägt kännedom därom, att området varit fränsåldt hemmanet, den för de väghållningsskyldige gjorda lagfartsansökningen måtte ogillas och dem åläggas att till hemmanets nya ägare genast afträda vägen. Vid häradsrätten visade de väghållningsskyldige med vittnen, att den nye ägaren af hemmanet före inköpet däraf haft vetskap om att vägen förut blifvit försåld till de väghållningsskyldige. Denna instämde talan ogillades af häradsrätten, men Göta hofrätt förklarade de väghållningsskyldige icke vara berättigade att erhålla lagfart å vägen och ålade dem att genast afträda vägen till hemmanets nye ägare. Såsom skäl för sin dom anförde hofrätten, att hemmanet blifvit såldt å exekutiv auktion, att denna försäljning jämväl omfattat vägen, samt att vid sådant förhållande och jämlikt stadgandena i 82 § utsökningslagen hemmanets nye ägare, äfven om det af de väghållningsskyldige åberopade förvärfvet af vägen vore att anse såsom ett lagligen gällande fång, vore i förhållande till de väghållningsskyldige att anse såsom rätt ägare till vägen. I denna hofrätts dom gjorde högsta domstolen ej annan ändring, än att de väghållningsskyldige lämnades ett par månaders anstånd med afträdandet af vägområdet. Två ledamöter af högsta domstolen voro dock af skiljaktig mening och ville ogilla den nye ägarens af hemmanet talan på den grund att, sedan vägen blifvit i vägdelning intagen såsom allmän väg och öfverenskommelse träffats mellan vederbörande jordägare och väghållningsskyldige därom, att vägen skulle af de sistnämnda öfvertagas, vägen blifvit till allmänt begagnande upplåten, samt att vid sådant förhållande inköp af det hemman, hvaröfver vägen framginge, ej kunde medföra någon som helst rätt att förhindra vägens användande såsom allmän väg.

Denna högsta domstolens dom medför högst betänkliga konsekvenser. Sålunda kan ett väghållningsdistrikt, som icke fått afsöndring fastställd å alla från olika hemmanslotter upplåtna delar af en allmän väg samt icke därefter låtit lagfara alla dessa delar, icke vara säker på att icke, när helst något hemman, hvaröfver vägen går, säljes exekutivt, nödgas ånyo köpa den öfver hemmanet gående delen af vägen eller lämna betalning därför, i det fall att förut öfverenskommelse om fri upplåtelse af vägen träffats.

Samma risk kan nog uppstå äfven i andra fall än efter exekutiv försäljning, såsom då ny ägare af hemman, öfver hvilket vägen går, sökt

lagfart före väghållningsdistriktet och därvid varit i god tro, att han haft äganderätt till vägen, eller då mark till vägen endast »upplåtits» eller »tillsläppts» för allmänt begagnande samt denna rättighet, som väl endast medfört nyttjanderätt till vägen, icke blifvit in-tecknad eller ock ägt be-stånd öfver femtio år eller icke blifvit förbehållen vid öfverlåtelse af hem-man, hvarifrån vägen upplåtits (se 1 kap. 1—3 §§ i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom).

Alla de åtgärder för lagfarts erhållande å allmän väg, hvilka nu äro behöfliga för vinnande af trygg ägande- och dispositionsrätt till vägen, äro allt för omständliga och skulle väsentligt förhöja de ändock dryga kostnaderna för tillkomsten af en allmän väg. Sådana åtgärder hafva äfven, såsom ofvan antydts, endast i rena undantagsfall vidtagits. Det synes därför vara nödvändigt, att lagstiftningen tager frågan om hand och inför enklare åtgärder till tryggande af ägande- eller dispositionsrätten till all-män väg. Väghållningsdistriktets dispositionsrätt till allmän väg bör dock naturligtvis alltid vara inskränkt så till vida, att de administrativa myn-digheterna äga såsom hittills föreskrifva åtgärder angående sådan vägs underhåll m. m.

Det enklaste och mest praktiska synes mig vara, att lagstiftningen ordnade dispositionsrätten till allmän väg i ungefärlig öfverensstämmelse med hvad som före den 1 januari 1876, då kungl. förordningen angående in-teckning i fast egendom trädde i kraft, gällde angående servitut till en-skild väg. Före denna tid var nämligen upplåtelse af rätt till enskild väg mot eller utan ersättning ett servitut, som gällde utan in-teckning och detta äfven mot den, som inköpt fastighet exekutivt utan förbehåll om servitutet. Att så varit förhållandet framgår af en mängd rättsfall, af hvilka må nämnas Kungl. Maj:ts domar den 30 mars 1896 (se Holms ju-ridiska arkiv Afd. I år 1896 sid. 148) och den 29 september 1904 (se Holms juridiska arkiv Afd. I år 1904 sid. 295) samt utslag den 14 ok-tober 1909 (se Holms juridiska arkiv Afd. I år 1909 sid. 490). En sådan lagändring, som af mig nu ifrågasatts, torde lämpligen kunna ske dels genom ändringar i lagen om nyttjanderätt till fast egendom och förord-ningen om in-teckning i fast egendom af innehåll att upplåtelse af rätt till allmän väg skulle vara gällande mot ny ägare äfven utan in-teckning och utan sådana inskränkningar, som omförmälas i 1 kap. 1 och 3 §§ i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, och dels genom tillägg till 105 § ut-sökningslagen om att sådan upplåtelse skulle gälla äfven mot den, som in-köpt fastighet å exekutiv auktion. Dessa nya bestämmelser synas möjligen böra gifvas retroaktiv verkan, så att de komma att gälla alla förut befintliga allmänna vägar.

Anses den nu föreslagna servitutsrätten utan inteckning ej böra ånyo införas, torde ett särskildt lagfartsförfarande i ungefärlig öfverensstämmelse med hvad som gäller angående järnväg böra stadgas, dock att lagfarten förläggas till häradsrätt, samt i samband därmed ett enklare expropriationsförfarande böra införas.

Ett sådant lagfarts- och expropriationsförfarande medför den fördelen, bland andra, att om allmän väg behöfver omläggas, den för omläggningen nödiga nya marken kan förvärfvas genom ägoutbyte med den gamla vägsträckan. Härvid är att märka, att enligt nu gällande lag ägoutbyte i flera fall ej kan användas vid vägomläggning, men det förslag till ny skifteslag, som af en därtill utsedd kommitté afgifvits den 28 juli 1911, undanröjer denna olägenhet genom stadganden i lagförslagets 80 och 81 §§.

I samband med införande af ett lagfarts- och expropriationsförfarande vid anläggning af ny väg böra äfven bestämmelser meddelas om den exproprierade markens frigörande från inteckningar, som häfta vid de fastigheter, från hvilka marken upplåtits.

Det är emellertid ej blott i fråga om tryggad besittningsrätt till allmänna vägar, som nya lagbestämmelser erfordras. Äfven med afseende å nedlagda allmänna vägar är det af nöden, att bestämmelser utfärdas om dispositionsrätten till desamma.

Såsom ofvan nämnts, råder en rätt utbredd föreställning, att kronan eller väghållningsdistriktet har äganderätt till de allmänna vägarna. Om en sådan väg till följd af förändrade kommunikationsförhållanden indrages från allmänt underhåll eller omlägges, har stor osäkerhet uppstått om rätten att förfoga öfver marken till den indragna vägen eller till den vägsträcka, som vid omläggningen upphör att vara allmän väg. Sådan mark kan väl ibland vara behöflig såsom enskild väg, men den behöfver då åtminstone icke hafva samma vägbredd som förut. Ofta behöfver marken emellertid ej alls bibehållas såsom väg. Att skifta vägen mellan alla delägare i skifteslaget, om nu detta är ägare till vägen, kan ej gärna komma i fråga. För en delägare möter det äfven ofta stora svårigheter och kostnader att tillösa sig vägen af alla öfriga skiftesdelägare. Det vanliga är därför, att vägen antingen får kvarligga oanvänd, om den anses tillhöra kronan eller väghållningsdistriktet — i fall väghållningsdistriktet tillfrågas angående dispositionen däraf, kan detta med fullt skäl säga, att det anser sig icke äga befogenhet att besluta om dispositionen af marken — eller ock utan vidare tages i besittning af jordägarna invid vägen. Ofta nog hafva sedermera på området för den ursprungliga vägen uppförts dyrbara byggnader eller vidtagits andra åtgärder med densamma, hvartill vederbörande jordägare, som måhända någon tid efter vägförändringen icke ens

ägt kännedom om densamma, i allt fall ansett sig berättigad, särskildt om han af egen mark, ehuru på annan plats, släppt till mark för vägens omläggning. Sådan jordägare kan sedermera, om skifteslaget eller den verkliga ägaren förr eller senare gör anspråk på marken, nödgas med stor förlust afträda densamma eller därför betala dryg ersättning. Dessa nu omnämnda förhållanden torde tydligt utvisa, att behof af lagstiftning föreligger.

Jag har tänkt mig, att en sådan lagstiftning möjligen kunde gå i den riktningen, att jordägare invid förutvarande allmän väg, som ville använda vägen och lägga den till sin fastighet, skulle äga rätt därtill, om han gjort anmälan därom hos domaren, och kungörelse därom af domaren utfärdats med föreläggande för den, som kunde hafva något att erinra i saken, att inom viss tid till domaren ingifva skriftliga erinringar, men sådana icke inom förelagd tid inkommit. Anteckning om ett sådant förvärf torde böra ske i lagfartsboken. Ett sådant förfaringssätt skulle stå i öfverensstämmelse med grunderna för stadgandena i 12 kap. 5, 6 och 11 §§ i vattenrättskommitténs den 17 december 1910 afgifna förslag till vattenlag.

Hela denna invecklade och svårlösta fråga om ägande- och dispositionsrätten till såväl allmän väg som förutvarande sådan väg kräfver emellertid en noggrann utredning, som endast Kungl. Maj:t är i tillfälle att verkställa.»

Det ämne, som i förevarande motion afses, har tidigare varit föremål för Riksdagens uppmärksamhet.

Utskottets
yttrande.

I en vid 1907 års riksdag inom Andra kammaren afgifven motion, nr 68, hemställde herrar I. E. G. Svensson i Skyllberg och O. G. Eriksson i Öfra Odensvi, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande äganderätten till allmänna vägar, så ock om de förslag till lagstiftning i hithörande ämne, hvartill utredningen kunde gifva anledning. Lagutskottet, till hvars behandling motionen hänvisades, yttrade i utlåtande, nr 13 — jämte det utskottet fann det för det dåvarande icke vara af något praktiskt behof påkalladt att verkställa utredning eller meddela särskilda bestämmelser i förevarande hänseende rörande i bruk varande allmänna vägar — att utskottet beträffande frågan om ägande- och dispositionsrätten till allmän väg eller vägdel, som upphört att tagas i anspråk för afsedt ändamål, funne behof otvifvelaktigt förefinnas att få denna fråga utredd. Utskottet ansåg emellertid, att alla sådana frågor icke lämpligen kunde genom allmängiltiga föreskrifter gemensamt lösas utan borde i hvarje särskildt fall af den, hvars intresse däraf berördes, göras

till föremål för administrativ myndighets eller domstols pröfning. På dessa grunder afstyrkte utskottet motionen, hvilken jämväl i enlighet med utskottets hemställan af båda kamrarna afslogs.

Vid nästlidet års riksdag förelåg frågan delvis, ehuru i annan form, till Riksdagens pröfning. I en inom Första kammaren väckt motion, nr 16, hemställde nämligen herr F. Hallberg, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående behöfligheten af en lagstiftning i fråga om reglering af äganderättsförhållandena i följd af vägars ändrade läge, samt för Riksdagen framlägga det förslag härutinnan, hvartill nämnda utredning kunde för-
anleda.

Jordbruksutskottet, till hvilket ifrågavarande motion hänvisades, fann enligt utlåtande nr 52 en utredning hvad beträffar enskilda vägar icke behöflig. I fråga åter om de allmänna vägarne fann utskottet den gjorda framställningen värd beaktande, men ansåg, att med nu gällande bestämmelser äganderättsfrågan kunde vid omläggning af en allmän väg ordnas genom ett af utskottet närmare angifvet ägoutbytesförfarande, till hvars användande skiftestadgekommitténs förslag till ny skiftestadga, hvars afgifvande vore att snart motse, lämnade vidgade möjligheter.

Vid sådant förhållande fann utskottet med frågans behandling böra anstå i afbidan på kommitténs utlåtande samt hemställde, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Denna utskottets hemställan blef äfven af båda kamrarna bifallen.

Skiftesstadgekommittén har numera, den 28 juli 1911, afgifvit sitt betänkande och däruti föreslagit en utvidgning af möjligheten att erhålla ägoutbyte. Härigenom torde dock de spörsmål, som afses i nu förevarande motion, endast i ringa mån beröras.

Det spörsmål, som genom förevarande motion sålunda ånyo förelagts Riksdagen, afses lagstiftningsåtgärder dels för vinnande af trygghet i ägande- och dispositionsrätten till i bruk varande allmänna vägar, vare sig redan befintliga eller sådana som kunna komma att anläggas, och dels för ordnande af de rättsförhållanden, som kunna uppstå därigenom att äldre vägar upphört att tagas i bruk för deras ursprungliga ändamål.

Beträffande förstnämnda fråga — angående nu befintliga och framdeles tillkommande allmänna vägar — finner utskottet af den utredning, som i förevarande motion lämnats, numera med full tydlighet framgå, att behöf föreligger att genom lagstiftningen få rättsförhållandena i förevarande afseende beträffande dessa vägar och hvad därmed sammanhör ordnade på ett tillfredsställande sätt. Särskildt har det rättsfall, för hvilket motionären

lämnat redogörelse, gifvit vid handen, att den oklarhet och den obestämdhet, som i nämnda hänseende förefinnas i fråga om allmänna vägar, kunna lända till afsevärdt men för väghållningsskyldige och det allmänna; endast i mycket ringa omfattning torde lagfarts- och inteckningsförhållandena med afseende på de allmänna vägarna blifvit behörigen ordnade.

I fråga om grundlinjerna för en blifvande lagstiftning har motionären, under framhållande af de svårigheter, som härvid möta, framställt åtskilliga förslag. Ehuru utskottet icke i frågans närvarande skede kan göra något bestämdare uttalande om den lösning, som framför andra bör sökas, finner utskottet sig dock böra framhålla såsom sin mening, att det synes i hög grad tvifvelaktigt, huruvida, såsom motionären alternativt antydt, det skulle vara lämpligt att för tryggande af rätten till allmänna vägar nödgas tillita ett mer eller mindre vidlyftigt och kostsamt lagfartsförfarande. Enklarest kunde frågan möjligen lösas genom sådana lagbestämmelser, att, sedan i vederbörlig ordning viss vägsträcka förklarats skola utgöra allmän väg och antingen ingått i vägdelning eller öfvertagits till underhåll af väggkassan, vägen äfven om den fortfarande vore att anse såsom en del af den fastighet, hvarifrån marken till densamma tagits, dock, så till vida ställdes utom fastighetsägarens förfoganderätt att dess användande för sitt ändamål icke kunde förhindras. På en blifvande utredning lär emellertid få ankomma att närmare utfinna sättet, huru en sådan lösning, som här antydts, kan stå att vinna, eller huru lösningen af frågan eljest må kunna ernås.

Såsom ofvan anmärkts, afser förevarande motion äfven ett ordnande af äganderättsförhållandena beträffande sådan vägmark, som varit allmän väg, men upphört att användas för sitt ändamål. I fråga härom finner utskottet i likhet med förra årets jordbruksutskott behof af en utredning föreligga. Men däremot ställer sig utskottet tveksamt, huruvida en sådan utredning kan leda till en enhetlig lösning af frågan på lagstiftningens väg eller på annat sätt. Det synes fastmera kunna ifrågasättas, huruvida öfverhufvud taget tvistefrågor i detta afseende lämpligen kunna lösas anorledes än genom myndighets eller domstols afgörande i hvarje särskildt fall. Det oaktadt finner utskottet likväl lämpligt, att, om en utredning kommer till stånd angående äganderättsförhållandena med afseende på allmänna vägar, uppmärksamhet ägnas äfven åt denna del af frågan. I detta afseende innehåller justitierådet Sjögrens af motionären återgifna uttalande beaktansvärda anvisningar. Med den uppfattning angående äganderätten till vägmarken, som där göres gällande, lär emellertid, enligt utskottets mening, icke vara förenligt att, på sätt motionären ifrågasatt, förvärf af sådan mark, som utgöres af en nedlagd allmän väg, skulle kunna

grundas på en i viss ordning hos domaren gjord anmälan. En öfverflyttning i nämnda form af ägande- eller dispositionsrätten till dylikt område synes därför icke vara tillräddig.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,
att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning dels angående ägande- och dispositionsrätten till allmänna vägar och till mark, som utgöres af nedlagd sådan väg, och dels huru trygghet må vinnas för det allmänna i dispositionsrätten till allmän väg, samt för Riksdagen framlägga de förslag, som af denna utredning föranledas.

Stockholm den 1 mars 1912.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Herrar *Trana* och *Pettersson* i Södertälje hafva begärt få antecknadt, att de ej deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
